

Reactie op wetsvoorstel aanpassing Tweede Fase

Afschaffen CKV en ANW

Met het afschaffen van ANW en CKV zij twee belangrijke bouwstenen van het gemeenschappelijk deel van de Tweede Fase weggehaald. Oorspronkelijk, bij het ontwerp van de Tweede Fase, was er sprake van een drieluik: naast de vakken Nederlands, Engels en LO zouden alle leerlingen een basis aangereikt moeten krijgen op het terrein van de cultuur (alfa), de natuurwetenschappen (bèta) en de maatschappijwetenschappen (gamma). De gamma was bij aanvang al gereduceerd tot maatschappijleer, voor havo werd in tweede instantie ook de bèta niet belangrijk geacht en nu wordt voor iedereen de cultuur eraf gehakt. Het kan verkeren.

Vanuit het perspectief van Loopbaanoriëntatie en Begeleiding (LOB) betekent de afschaffing van ANW en CKV de afschaffing van twee vakken waarin reflectie, een vaardigheid die van essentieel belang is voor LOB, aan de orde zou kunnen komen en in de praktijk ook vaak kwam. Doordat bij deze vakken de school meer ruimte heeft voor eigen invulling (doordat er geen centraal examen is), is er ook meer ruimte voor reflectie, een aspect dat overigens ook in de examenprogramma's zelf zit. Juist bij ANW en CKV worden leerlingen gestimuleerd na te denken over hun eigen positie in het geheel c.q. de samenleving en over wat techniek, wetenschap en kunst voor hen persoonlijk betekent. Hiermee ontwikkelen en oefenen zij vaardigheden die bij uitstek van pas komen bij LOB. Met het afschaffen van ANW en CKV verliest LOB 'natuurlijke bondgenoten' binnen de school.

Het ergste van alles is echter dat in de toelichting op het wetsvoorstel m.i. drogredenen worden gebruikt.

ANW

ANW zou op vwo kunnen verdwijnen, omdat 'Deze kennis (...) evenwel ook in de onderbouw een plek in het curriculum (kan) vinden door versteviging van de kennisbasis voor de vakken natuurkunde, scheikunde en biologie (...) en 'De kennis van science zal daardoor toenemen in de onderbouw. In de bovenbouw wordt ANW hierdoor 'overcompleteet'. Twee punten kloppen m.i. niet in deze redenering:

1. Waarom is er in de onderbouw wel ruimte om de vakken natuurkunde, scheikunde en biologie steviger neer te zetten en moet deze ruimte in de bovenbouw wijken voor 'taal en rekenen'. Zou juist niet in de onderbouw meer c.q. effectiever gewerkt moeten worden aan 'taal en rekenen'?
2. ANW is altijd uitdrukkelijk onderscheiden van de monovakken en ook bewust nooit 'science' genoemd, omdat de kern van ANW juist was de beschouwing van de betekenis van natuurwetenschappen in de samenleving. Het ging juist niet om de natuurwetenschappen zelf, maar om de invloed van die wetenschappen op de samenleving. Uiteraard is basale kennis van die vakken daarvoor vereist. Die basis was juist gelegd in de onderbouw (en kon in de bovenbouw bescheiden en gericht worden uitgebouwd), maar pas in de bovenbouw zijn jongeren doorgaans geestelijk zo ver dat ze ook in staat zijn om de impact van technische mogelijkheden en natuurwetenschappelijke verschijnselen op de samenleving zinvol te kunnen analyseren. Daarvoor is een zeker rijping nodig en in ieder geval maakt het de discussies c.q. het onderwijs interessanter.

CKV

Ook de onderbouwing van de afschaffing van CKV klopt m.i. op ten minste twee punten niet:

1. Volgens de toelichting biedt het opheffen van CKV een kwaliteitsimpuls ten aanzien van culturele vorming. De redenering hierachter is dat 'meer vrijheid leidt tot meer kwaliteit'. Als je deze redenering doortrekt is het wellicht het beste alle vakken af te schaffen en de scholen totale vrijheid t.a.v. de invulling van het onderwijsprogramma te geven. Dat levert een kwaliteitsimpuls voor het hele onderwijs op. Op het eerste gezicht lijkt dit waanzin, maar als werkelijk alle examenprogramma afgeschaft zouden worden, zou dat nog wel eens werkelijkheid kunnen zijn. In onderwijsland is immers genoeg creativiteit, kwaliteitsbewustzijn en ambitie. Probleem is nu echter dat voor alle andere vakken wel wordt vastgehouden aan het examenprogramma, dat er zelfs nog een verplichte toets bij komt (rekenen) en dat meer vrijheid voor de inrichting van de culturele vorming in die setting alleen maar kan leiden tot minder aandacht en minder tijd! Dat er wel wettelijk wordt vastgelegd dat er 'structureel en herkenbaar' aandacht wordt besteed aan cultuur garandeert werkelijk helemaal niets. Ieder jaar 'een activiteit, al dan niet groepsgewijs of individueel' is ook structureel en herkenbaar.
2. Gesuggereerd wordt dat er nu m.b.t. CKV geen kwaliteit geleverd wordt, sterker nog niet geleverd kan worden, omdat de school geen vrijheid heeft m.b.t. de invulling van CKV. Ik

betwijfel of er geen kwaliteit wordt geleverd, maar als dat al zo zou zijn, ligt dat niet aan het examenprogramma van CKV dat een te strak kader zou bieden. Het biedt een kader, maar ook niet meer dan dat. Het beslaat nauwelijks één pagina A-4 en de school heeft alle vrijheid invulling te geven aan het bereiken van de eindtermen.

Tijd voor kernvakken

In de toelichting wordt aangegeven dat 'Het doel van dit wetsvoorstel is om scholen meer ruimte te bieden in de profielen havo en vwo om meer aandacht te kunnen besteden aan de kernvakken'. Door de context wordt ruimte al snel gelezen als tijd. Er wordt immers meer ruimte gecreëerd door het afschaffen van twee vakken. Het is echter een aanname dat door er meer tijd aan te besteden de prestaties op vakken automatisch omhoog gaan. Uiteraard, als je leerlingen verplicht wekelijks een uurtje uit het hoofd te rekenen, kunnen ze dat na verloop van tijd beter dan daarvoor. Hun weerzin m.b.t. rekenen is echter exponentieel toegenomen en het is nog maar de vraag of ze het verband zien tussen deze rekensommen en het dagelijks leven. Hetzelfde geldt voor spellen en grammaticaregels. Een hoger niveau op rekenen en zeker op taal (Nederlands en Engels) wordt pas echt bereikt als er sprake is van reken- en taalbeleid. Dat betekent dat juist ook bij de andere vakken bewust gebruikt gemaakt wordt van de vaardigheden die leerlingen op dit terrein reeds hebben verworven of juist nog zouden moeten verwerven. De verbinding tussen de kernvakken en de andere vakken moet ook in de hoofden van de leerlingen plaatsvinden. M.a.w. om de prestaties op de zogenaamde kernvakken (wiskunde, rekenen, Nederlands en Engels) hoger te krijgen, moeten deze basisvakken bewust worden ingezet bij de andere vakken. Dat betekent bijvoorbeeld niet accepteren dat een PO geschiedenis vol met taalfouten wordt ingeleverd, bewust een Engelse tekst inzetten bij aardrijkskunde en eenvoudige optellingen bij ANW niet aan de rekenmachine overlaten. Daar is niet zoveel extra tijd voor nodig, dat dit de afschaffing van CKV en ANW zou rechtvaardigen.

Invoeren wiskunde op havo CM en gevolgen voor kunstvakken

De wijze waarop wiskunde C in het profiel CM op de havo wordt ingevoerd, betekent nog een extra slag voor de kunstvakken. Waar er eerst èn een cultureel vak èn een maatschappelijk vak gekozen moesten worden, worden nu alle te kiezen vakken op één hoop gegooid en moet er daaruit ééntje worden gekozen. 'Indien deze leerlingen zowel een maatschappelijk, als een cultureel vak willen kiezen, dan kunnen zij dit kiezen als 'keuze-examenvak' uit het vrije deel' is de redenering in de toelichting. M.a.w. de keuze wordt voor CM leerlingen beperkter, want ligt eigenlijk al vast als zij zowel de C als M hoog willen houden.

Waarom is er niet voor gekozen om de vaste plaats van geschiedenis in CM op te offeren? Als geschiedenis dan bij de maatschappelijke vakken wordt ingedeeld, kan de keuze voor èn een cultuurvak èn een maatschappelijk vak worden gehandhaafd en hebben ook de havo CM leerlingen in het vrije deel nog meer mogelijkheden. In de huidige setting is het aanbod aan maatschappelijke vakken in de praktijk zeer beperkt. Doorgaans gaat het alleen om economie en aardrijkskunde. Aangezien de keuze voor economie vaak aan wiskunde is gekoppeld verdwijnen deze leerlingen toch al richting EM. Bij keuze tussen aardrijkskunde en geschiedenis is weer echt iets te kiezen. Het profieldeel zou er dan als volgt uitzien:

Wiskunde – taal – maatschappelijk vak (geschiedenis, aardrijkskunde, maatschappijwetenschappen, economie) – cultureel vak (kunst (oud of nieuw), taal, filosofie).

Waarom wiskunde C op havo CM?

De vraag of wiskunde C op havo CM moet worden ingevoerd gaat hier echter nog aan vooraf. De argumenten die in de toelichting worden genoemd (kleine succeskans havisten zonder wiskunde in hbo, noodzaak wiskundige vaardigheden in dagelijks leven) worden deels al afgevangen door de verplichte rekentoets. Daarmee zou immers al gegarandeerd worden dat ook havisten zonder CM nog zoveel rekenen op school dat ze in het leven daarna zelfredzaam zijn. Er is geen inhoudelijk oorzakelijk verband aangetoond tussen de slaagkans van havisten zonder wiskunde en de hoeveelheid wiskunde-achtige onderdelen die in de vervolgstudie zijn opgenomen. M.a.w. de kans is groot dat leerlingen die nu wel wiskunde C moeten volgen maar dat uit zich zelf nooit gekozen zouden hebben, straks nog steeds niet gaan slagen. Van alleen het volgen van wiskunde C worden ze niet slimmer, zeker niet als het niveau wordt aangepast aan wat zij denken te kunnen (zie de toelichting pagina 8 onderaan). B

Er zijn echter nog twee zaken die we ons af moeten vragen:

1. CM leerlingen krijgen weer de kans krijgen een 'gemakkelijker' vorm van wiskunde te kiezen, ook die leerlingen die anders toch al wiskunde A zouden kiezen. Met het oog op de kernvakkenregeling, waarbij een 5 voor wiskunde funest kan zijn, kan het voordelig zijn om

wiskunde C te kiezen om een zekere 6 (of 7) te halen. Hoeveel leerlingen grijpen deze 'kans' en wordt dan niet het doel (een hoger algemeen wiskunde niveau) voorbij geschoten?

2. Worden CM-leerlingen d.m.v. wiskunde C beter werkelijk voorbereid op een HBO-opleiding? Immers, gelijktijdig met de ontwikkeling van een wiskunde C programma voor havo, krijgen HBO-opleidingen de mogelijkheid om het aantal toe te laten studenten te beperken en decentraal te selecteren. In de formele toelatingseisen staat dan wellicht dat CM voldoende is, maar in de selectiecriteria die de opleiding zelf stelt, kan wiskunde A of in ieder geval een te vergelijken niveau vast te stellen d.m.v. een toets gevraagd worden. Of bij de decentrale selectiecriteria wordt ook gekeken naar het gemiddelde eindcijfer en dan kan een dikke voldoende voor wiskunde C beter zijn dan een (nipte) onvoldoende voor wiskunde A.